

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ В ЕНЕРГЕТИЧНОМУ СЕКТОРІ

ДЕМИДЕНКО Володимир Олексійович - кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри конституційного права та прав людини Національної академії внутрішніх справ

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6771-0080>

КАМІНСЬКА Наталія Василівна - доктор юридичних наук, професор, професор кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Національного авіаційного університету

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0466-9428>

ОСТУДІМОВ Богдан Анатолійович, доктор філософії у галузі право, головний спеціаліст відділу підготовки викладачів Національної школи суддів України

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9994-9827>

УДК 341.232; 342.7; 342.9

DOI: <https://doi.org/10.32782/ep.2024.1.44>

Метою даної статті є розкриття особливостей забезпечення гендерної рівності в енергетичній сфері, з урахуванням виконання Україною міжнародних зобов'язань та визначенням пріоритетних напрямів удосконалення законодавчої основи на цьому шляху.

Проблематика гендерної рівності загалом, забезпечення гендерної рівності в енергетичному секторі зокрема, залишається недостатньо вивченою. Здійснений аналіз дозволяє акцентувати на тому, що вже створено належну міжнародно-правову основу задля впровадження стандартів і принципів гендерної рівності у різні сфери і напрями людської життєдіяльності, співпраці держав і міжнародних організацій універсального, регіонального, наднаціонального і локального вимірів. Насамперед, значна увага до цих аспектів приділена у діяльності ООН, НАТО, РЄ, ЄС, закономірним є долученість до цих процесів спеціальних міжнародних організацій енергетичного сектору (МАГАТЕ, ІРЕНА, МЕА тощо). Значні результати спостерігаються у напрямі забезпечення гендерної рівності в енергетичному секторі на шляху реалізації Цілей сталого розвитку. Водночас російсько-українська війна завдала значних збитків енергетичній інфраструктурі, що потребує акумулювання зусиль української влади і міжнародних партнерів у контексті її відновлення, створення дієвих гарантій енергетичної безпеки, сприятливого розвитку відновлюваних джерел енергії, різних форм міжнародної співпраці задля сталого енергетичного розвитку, подолання енергетичної бідності, енергетичних криз тощо. Ключовим

залишається притягнення до відповідальності держав-агресорів за вчинені злочини у досліджуваній сфері

Активізація європейської та євроатлантичної інтеграції України зумовлює пришвидшення процесів імплементації міжнародно-правових стандартів гендерної рівності, недискримінації, безбар'єрності й інклюзивності в енергетичному секторі. Тому очевидне посилення відповідальності держави за реалізацію прав і свобод людини, удосконалення законодавчої основи та ефективності інституційного механізму у даній сфері. Вбачається необхідним розвиток енергетичної функції сучасної держави, включаючи її зовнішні й внутрішні прояви, ефективного забезпечення енергетичної незалежності Української держави, розвитку енергетичної та гендерної культури, врахування гендерного компоненту у процесі модернізації законодавчих реформ, практики правозастосування. Зрештою, перед українськими і зарубіжними ученими, експертами ще багато пріоритетних напрямів вивчення забезпечення гендерної рівності в енергетичному секторі, подолання проявів гендерної нерівності та їх попередження, відновлення енергетичного інфраструктури, дієвості гарантій енергетичної безпеки України та міжнародної енергетичної безпеки, сталого енергетичного та іншого розвитку.

Ключові слова: гендер, стать, гендерна рівність, права людини, принцип, сектор безпеки і оборони, енергетичний сектор, міжнародно-правові стандарти, міжнародні організації, імплементація, забезпечення.

Вступ

У сучасному динамічному світі викристалізовано ряд загальнолюдських цінностей, що значною мірою впливають на міжнародно-правове, наднаціональне і внутрішньодержавне регулювання в різних сферах суспільного і державного життя. Якщо раніше серед пріоритетних напрямів такого регулювання визначалися права і свободи людини, загальнодемократичні засади та інститути, форми співробітництва між органами публічної влади усередині держав, а також між державами, міжнародними організаціями та іншими суб'єктами і т.д., то наразі спостерігаємо зміщення акцентів і пріоритетів у напрямі конкретизації такого регулювання. Наприклад, загальний принцип рівності розкривається у наукових напрацюваннях все частіше як принцип гендерної рівності, недискримінації, деталізується специфіка його забезпечення у певних сферах життєдіяльності, підкреслюється вплив глобалізації, європейських та євроатлантичних інтеграційних процесів, триваючих або потенційних збройних конфліктів чи інших загроз.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Українські та зарубіжні дослідники з середини ХХ століття все більше акцентують на правозахисних аспектах політичного, економічного, соціального та культурного розвитку. Йдеться переважно про теоретико-правові, міжнародно-правові, конституційно-правові наукові доробки. Тому можна відзначити внесок насамперед таких дослідників як Баймуратов М., Буткевич В., Батанов О., Буроменський М., Борцевич П., Василенко В., Войціховський А., Денисов В., Гнатівський М., Рабінович П., Оніщенко Н., Олійник А., Скрипнюк О., Сироїд Т., Нуруллаєв І., Тарасов О., Тихомиров О., Шаптала Н., Шпакович О. та ін. Поряд з цим, спостерігаємо привертання уваги до проблематики екологічно-орієнтованого, сталого енергетичного розвитку, у тому числі теоретичних і практично-прикладних аспектів забезпечення функціонування енергетичного сектору. Так, слід виокремити наукові напрацювання Білоцького

С., Ващенко Ю., Задорожного О., Медведєвої М., Музи О., Коцюби Р. і т.д. Разом з цим, вивчення праць згаданих та інших авторів дозволяє стверджувати, що багато актуальних аспектів у даному напрямі все ще залишаються малодослідженими або розкриваються фрагментарно, несистемно тощо.

Метою даної статті є розкриття особливостей забезпечення гендерної рівності в енергетичній сфері, з урахуванням виконанням Україною міжнародних зобов'язань та визначенням пріоритетних напрямів удосконалення законодавчої основи на цьому шляху.

Методологічна основа роботи ґрунтується на використанні загальнонаукових, спеціальних юридичних методів, принципів і методологічних підходів дослідження. Насамперед, підкреслимо роль і значення міждисциплінарного і комплексного, системного і компаративістського підходів при розкритті проблематики впровадження міжнародно-правових стандартів гендерної рівності в енергетичний сектор, відповідне законодавство і практику його реалізації. Також доцільним є застосування потенціалу діалектичного, історичного, гносеологічного й онтологічного, феноменологічного, порівняльно-правового структурно-функціонального, формально-логічного, синергетичного, прогностичного та інших методів.

Виклад основного матеріалу

В останні десятиліття все частіше в енциклопедичних, довідникових виданнях з'являється все більше гендерної термінології. Йдеться про базову фундаментальну категорію гендер, пов'язані з нею – гендерна рівність, гендерний моніторинг, гендерне бюджетування, гендерна компетентність, гендерне інтегрування, гендерне планування, гендерний аналіз, гендерно чутливий інститут сектору безпеки і оборони тощо.

Так, у Методичних рекомендаціях з інтеграції гендерних підходів в систему підготовки фахівців для сектору безпеки і оборони України відображено закріплене у Законі України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» 2005

року поняття гендерної рівності у наступному вигляді – це рівний правовий статус жінок і чоловіків та рівні можливості для його реалізації, що дозволяє особам обох статей брати рівну участь у всіх сферах життєдіяльності суспільства. [1-2]. Тлумачний термінологічний словник з конституційного права за загальною редакцією Л. Р. Наливайко (Київ, 2016) розкриваю дану категорію в аналогічний спосіб. [3, с. 117].

Гендерна рівність стосується як жінок, так і чоловіків, але надання привілеїв або переваг одній статі одразу ж позначається на становищі іншої, а в результаті – на розвитку суспільства. Досягнення гендерної рівності в суспільстві – це не відбирання влади у чоловіків і передача її жінкам, а це рівна участь у процесах прийняття рішень і розподілі ресурсів незалежно від статі, це співпраця та партнерство між жінками та чоловіками. [4, с. 8]. Поряд з категорією паритетна демократія, набуває поширення гендерна демократія – принцип, що забезпечує жінкам на рівних умовах із чоловіками право голосувати на всіх виборах і публічних референдумах та бути обраними до всіх публічно виборних органів; брати участь у формуванні та здійсненні політики уряду, обіймати державні посади, а також здійснювати державні функції на всіх рівнях державного управління; брати участь у діяльності неурядових організацій і асоціацій, що вирішують питання громадського та політичного життя країни. [4, с. 11].

У виданні «Енциклопедія міжнародного права» не приділено уваги гендерній рівності в цілому, ані забезпеченню гендерної рівності в енергетичному секторі зокрема. [5].

Цікавий та дискусійний підхід спостерігається при виокремленні й трактуванні гендерно чутливого інституту сектору безпеки і оборони як інституту, що задовольняє конкретні потреби різноманітних груп чоловіків і жінок, хлопців і дівчат у галузі безпеки та правосуддя й сприяє повній та рівноправній участі жінок і чоловіків у цій діяльності. [1; 6]. Попри заявлену назву інституту, дане визначення не конкретизує специфіку забезпеченню гендерної рівності в секторі безпеки і оборони, натомість охоплює в загальних рисах галузь безпеки

та правосуддя. Видається, що наведене визначення не корелюється з поняттєво-категорійним апаратом, закріпленим у Законі України «Про національну безпеку України» від 21.06.2018 року № 2469-VIII [7]. Це підтверджується і висновками, зробленими у монографічних та інших роботах з даного напрямку [8].

Згаданий закон 2018 року регламентує у п. 16 частини першої статті 1 поняття, сутність і складові сектору безпеки і оборони – як системи органів державної влади, Збройних Сил України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, правоохоронних та розвідувальних органів, державних органів спеціального призначення з правоохоронними функціями, сил цивільного захисту, оборонно-промислового комплексу України, діяльність яких перебуває під демократичним цивільним контролем і відповідно до Конституції та законів України за функціональним призначенням спрямована на захист національних інтересів України від загроз, а також громадяни та громадські об'єднання, які добровільно беруть участь у забезпеченні національної безпеки України. Далі визначено підсистеми даного сектору, а саме сили безпеки і сили оборони, на які покладено функції із забезпечення національної безпеки України та функції із забезпечення оборони держави відповідно. [7]. Законодавець не оминув увагою такі основоположні категорії як державна політика у сферах національної безпеки і оборони, принципи державної політики у сферах національної безпеки і оборони (ст. 3.) Проте видається неповним перелік таких основних принципів, що визначають порядок формування державної політики у сферах національної безпеки і оборони. Зокрема, закономірним вбачається виокремлення принципу забезпечення гендерної рівності в секторі безпеки і оборони, поряд з існуючими законодавчо закріпленими трьома групами принципів. Так само нелогічним і неповним видається перелік фундаментальних національних інтересів України, встановлений у законі 2018 року (державний суверенітет і територіальна цілісність, демократичний конституційний лад, недопущення втручання

у внутрішні справи України; сталий розвиток національної економіки, громадянського суспільства і держави для забезпечення зростання рівня та якості життя населення; інтеграція України в європейський політичний, економічний, безпековий, правовий простір, набуття членства в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору, розвиток рівноправних взаємовигідних відносин з іншими державами), як і напрямів, на забезпечення яких спрямовується державна політика у сферах національної безпеки і оборони (воєнної, зовнішньополітичної, державної, економічної, інформаційної, екологічної безпеки, безпеки критичної інфраструктури, кібербезпеки України та на інші напрями).

На наше переконання конструкція «інші напрями», а також згадані широкі напрями дозволяють вважати такими, що підрозуміваються або витікають з наведених, у т.ч. енергетичну безпеку України. [7].

Слід наголосити, що в енергетичному секторі проблематика гендерної рівності є малодослідженою, але такою, що наразі вкрай потребує невідкладних і послідовних наукових розвідок, експертно-аналітичних та інших напрацювань.

Уже у попередніх наукових роботах ми акцентували на ряді важливих аспектів, з-поміж них – система конституційно-правового забезпечення енергетичної безпеки в Україні та багатьох інших державах, принципи забезпечення енергетичної безпеки, механізм забезпечення енергетичної безпеки, міжнародно-правові стандарти енергетичної безпеки і т.д. Зокрема, механізм забезпечення енергетичної безпеки становить складне комплексне явище, що включає такі елементи: об'єкти енергетичної безпеки, суб'єкти забезпечення енергетичної безпеки, енергетичні загрози та систему захисту об'єктів енергетичної безпеки від них; принципи і гарантії забезпечення енергетичної безпеки тощо. У свою чергу типологізація принципів забезпечення енергетичної безпеки на підставі різних критеріїв дозволяє виокремити принципи забезпечення енергетичної безпеки в Україні, принципи політики забезпечення енергетичної безпеки України, принципи забезпечення міжна-

родної (глобальної) енергетичної політики, принципи забезпечення енергетичної безпеки регіонального характеру, принципи енергетичної політики ЄС, принципи енергетичного права і законодавства (загального і спеціального характеру). [9-11]. До їх числа, на наше переконання, доцільним є зрахування принципу гендерної рівності.

Цілком обґрунтованим є визначення міжнародно-правових стандартів енергетичної безпеки як сукупності норм і принципів міжнародного права, що регулюють міжнародні відносини стосовно безпечного видобування, використання, транзиту, постачання, торгівлі енергетичних ресурсів, поширення про них інформації, запровадження енергозберігаючих технологій і розвитку альтернативних джерел енергії. [9-10]. Власне держави і міжнародні організації загальної і спеціальної компетенції, що здійснюють їх розробку, прийняття, а також належні умови для реалізації зобов'язані враховувати існуючі міжнародно-правові стандарти, зобов'язання з питань гендерної рівності. Йдеться першочергово про такі міжнародні організації:

- Організація Об'єднаних Націй (ООН),
- Міжнародна агенція з атомної енергії (МАГАТЕ),
- Міжнародного агентства з відновлювальних джерел енергії (IRENA),
- Міжнародного енергетичного агентства (МЕА),
- Організація Північноатлантичного Договору (НАТО),
- Рада Європи (РЄ),
- Організація з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ) та ін.

Уже створено потужну міжнародно-правову основу для впровадження гендерної рівності в енергетичному секторі, про що свідчить прийняття і реалізація Конвенції ООН «Про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок» (CEDAW, 1979) і Факультативного протоколу до неї (1999), Декларації про захист жінок і дітей в надзвичайних обставинах та в період збройних конфліктів (1974), Платформи дій і Пекінської Декларації IV Міжнародної конференції із становища жінок у Пекіні (1995), Резолюції Ради Безпе-

ки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека» (2000), Декларації Тисячоліття ООН (2000), Резолюції № 60/141 «Дівчата» ГА ООН (2005), Конвенції РЄ про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами (Стамбульська Конвенція, 2011), Цілей Сталого розвитку (2015), Політики НАТО/РЕАП Жінки, мир і безпека (НАТО/EAPC Women, Peace and Security Policy, 2018). Стратегії гендерної рівності РЄ (на 2018-2023 роки, 2024-2029 роки), Програми НАТО «Наука заради миру та безпеки» (Science for Peace and Security (SPS) Programme) та ін.

У рамках дво- і багатосторонніх форм співпраці НАТО, включно План дій Україна – НАТО, питома увага приділена енергетичній політиці, енергетичній безпеці, так само і гендерній рівності. Важливими на цьому шляху є результати Партнерства заради миру, Євроатлантичного координаційного центру реагування на лиха, Центру енергетичної безпеки, Середземноморського діалогу, Стамбульської ініціативи співпраці, Ради Північноатлантичного співробітництва, різних операцій і програм тощо. Наразі НАТО розширює кіберобороздатність, враховуючи ризики кібератак на електро- та інші мережі, терористичні загрози в даній сфері. [14-16]

Доцільно наголосити, що у НАТО створено потужний інституційний механізм реалізації Політики та Плану дій НАТО у сфері гендерної рівності (Спеціальний представник Генерального секретаря з питань жінок, миру та безпеки (Special Representative for Women, Peace and Security), Робоча група ЖМБ (WPS Task Force); Радник з гендерних питань (Gender Advisors); Радники ЖМБ (WPS Advisors); Координатори з гендерних питань (Gender Focal Points); Комітет НАТО з гендерних перспектив (NATO Committee on Gender Perspectives). Також підкреслимо, що ключові основоположні засади просування гендерної рівності в НАТО у безпековій сфері включають такі принципи – інтеграцію, інклюзивність, цілісність, а також гендерний мейнстрімінг. Останній можна охарактеризувати як стратегію, що застосовується задля досягнення гендерної

рівності через оцінку наслідків для жінок і чоловіків планових дій у всіх сферах і на різних рівнях, з метою врахування специфіки і досвіду усіх статей. [17]

Отже, слід зауважити, що на шляху створення і прийняття численних стандартів з питань гендерної рівності відзначається провідна роль у цьому процесі ООН і НАТО, РЄ, проте інші організації все більше долучаються до такої прогресивної тенденції міжнародно-правового регулювання і правозастосування. Якщо енергетична складова безпеки стала спочатку вагомою для країн-членів і партнерів згаданих організацій, а згодом і самих організацій, то гендерна складова одразу концептуалізована у якості уніфікованих міжнародних стандартів, принципів тощо.

Можна погодитись, що оптимальним є використання таких інструментів, іноді їх називають спеціальними підходами або концепціями, – гендерний аналіз, гендерна оцінка, гендерне інтегрування, гендерне бюджетування та ін. Так, гендерне інтегрування або гендерний мейнстрімінг (*англ.* – gender mainstreaming) – це стратегія, підхід, концепція, яка систематично розглядає і враховує відмінності між умовами, ситуаціями, потребами жінок і чоловіків в усіх напрямках політики і в усіх діях. Поряд з цим, гендерне планування (*англ.* – gender planning) становить проактивний підхід до планування, що розглядає гендер як ключову змінну/критерій, і має на меті інтегрувати чіткий гендерний вимір у політику чи дію (ініціативу/захід). [1; 18]

Безперечно, ефективність реалізації будь-якої державної політики, у т.ч. політики забезпечення гендерної рівності в енергетичному секторі залежить від якнайповнішого урахування особливих та відмінних фізичних, соціальних, економічних характеристик і життєвого досвіду різних соціально-демографічних груп жінок і чоловіків, дівчат і хлопців. Це зумовлює здійснення гендерного аналізу, а саме вивчення відмінностей між жінками та чоловіками в умовах, потребах, рівнях участі, доступу до ресурсів та управління ними, повноваженнях у прийнятті рішень тощо, зумовлених усталеними в суспільстві гендерними

ролями (нормами, очікуваними моделями поведінки, діяльністю, характерними рисами, що вважаються притаманними для чоловіків/жінок) [1; 19].

Оскільки Порядком денним у сфері стійкого розвитку до 2030 року закріплено 17 Цілей сталого розвитку, зупинимо нашу увагу на тих цілях, що цікаві насамперед для нашого дослідження. Це, зокрема, цілі 5 «Гендерна рівність», 7 «Доступна та чиста енергія», 11 «Сталий розвиток міст і громад» і 17 «Партнерство заради сталого розвитку» [13]. Створення належних умов для їх здійснення покладено на багатьох суб'єктів задля досягнення загального добробуту, безпечного і сталого розвитку, доступу до екологічно орієнтованих джерел енергії, всесторонньої залученості їх до взаємодії. Звісно, вони вже імplementовані у національне законодавство України і розраховані на тривалу перспективу.

Проте специфіка енергетичного сектору, запровадження гендерної рівності у даний сектор, зумовили появу ряду важливих аналітичних й експертних досліджень. Тут згадаємо результати дослідження світового рівня – Global Women's Network for the Energy Transition, які демонструють, що жінки можуть запропонувати нестандартні рішення в енергетичній галузі України, а нерівність в енергетиці лише уповільнює розвиток галузі [21]. Аналіз дослідження «Жінки та чоловіки в енергетичному секторі України» (2019) дозволяє зробити висновок про гендерний баланс чи дисбаланс в енергетичній сфері в Україні, включаючи законодавство у даному напрямі. Тому було запропоновано розробку Кодексу етики та гендерних принципів в енергетичній галузі України, з урахуванням необхідності формування дієвого механізму співпраці з метою підвищення продуктивності праці на рівні підприємств енергетичної галузі України та задоволення потреб та можливостей жінок і чоловіків без їх розрізнення за ознакою статі. Відповідальність за прийняття й реалізацію кодексу авторизовані розробники покладають на роботодавців і профспілки як представників трудових, соціально-економічних прав та інтересів жінок і чоловіків, які працюють в енерге-

тичній галузі. Загалом він становить своєрідний збір правил поведінки, що визначає принципи, цінності та обов'язки як працівників й профспілок, так і роботодавців, щоб створити найкращі умови для реалізації потенціалу жінок і чоловіків, задоволення їх потреб та можливостей, максимально успішної діяльності підприємств в енергетичній галузі України. Основна мета кодексу полягає у визначенні й закріпленні стандартів поведінки працівників(ць) і принципів гендерної рівності в енергетичній галузі, спрямованих на підвищення прибутковості, успішності й ефективності підприємства, установи, організації незалежно від форм власності та виду діяльності, а також на встановлення внутрішньокорпоративної культури між жінками та чоловіками на робочому місці. [22].

Як відомо, впровадження єдності підходів в установах, підприємствах, організаціях енергетичної галузі можливе через реалізацію положень кодексу в колективних договорах та угодах. Це може бути складова частина правил внутрішнього трудового розпорядку, тому усі працівники(ці) підприємств енергетичної галузі України мають бути ознайомлені й дотримуватися положень цього кодексу, а також нести відповідальність за його порушення. Його впровадження фактично стане сигналом для суспільства про толерантність до гендерної рівності на підприємствах, установах, організаціях енергетичної галузі України. Основні підходи, закладені в згаданому кодексі, безперечно, можуть бути розвинуті при розробці й реалізації загальної теми недискримінації у сфері праці, як загалом, так і в тематичних проектах щодо недискримінації під час праці осіб з інвалідністю, осіб старшого віку, молоді та інших категорій. [9-11; 22].

Звісно, такі ініціативи є перспективними, потребують врахування особливостей післявоєнної відбудови України, у т.ч. в енергетичному секторі, який належить до тих, що найбільше постраждали під час повномасштабного вторгнення РФ в Україну, і від якого залежать наразі усі сфери життєдіяльності.

Висновки

Проблематика гендерної рівності загалом, забезпечення гендерної рівності в енергетичному секторі зокрема, залишається недостатньо вивченою. Здійснений аналіз дозволяє акцентувати на тому, що вже створено належну міжнародно-правову основу задля впровадження стандартів і принципів гендерної рівності у різні сфери і напрями людської життєдіяльності, співпраці держав і міжнародних організацій універсального, регіонального, наднаціонального і локального вимірів. Насамперед, значна увага до цих аспектів приділена у діяльності ООН, НАТО, РЄ, ЄС, закономірним є долученість до цих процесів спеціальних міжнародних організацій енергетичного сектору (МАГАТЕ, ІРЕНА, МЕА тощо). Значні результати спостерігаються у напрямі забезпечення гендерної рівності в енергетичному секторі на шляху реалізації Цілей сталого розвитку. Водночас слід констатувати, що російсько-українська війна завдала значних збитків енергетичній інфраструктурі, що потребує акумулювання зусиль української влади і міжнародних партнерів у контексті її відновлення, створення дієвих гарантій енергетичної безпеки, сприянні розвитку відновлюваних джерел енергії, різних форм міжнародної співпраці задля сталого енергетичного розвитку, подолання енергетичної бідності, енергетичних криз тощо. Ключовим залишається притягнення до відповідальності держав-агресорів за вчинені злочини у досліджуваній сфері

Активізація європейської та євроатлантичної інтеграції України зумовлює пришвидшення процесів імплементації міжнародно-правових стандартів гендерної рівності, недискримінації, безбар'єрності й інклюзивності в енергетичному секторі. На цьому шляху очевидним є посилення відповідальності держави за реалізацію прав і свобод людини, удосконалення законодавчої основи та ефективності інституційного механізму у даній сфері. Вбачається необхідним розвиток енергетичної функції сучасної держави, включаючи її зовнішні й внутрішні прояви, ефективного забезпечення енергетичної незалежності Україн-

ської держави, розвиток енергетичної та гендерної культури, врахування гендерного компоненту у процесі модернізації законодавчих реформ, практики правозастосування.

Зрештою, перед українськими і зарубіжними ученими, експертами ще багато пріоритетних напрямів вивчення забезпечення гендерної рівності в енергетичному секторі, подолання проявів гендерної нерівності та їх попередження, відновлення енергетичної інфраструктури, дієвості гарантій енергетичної безпеки України та міжнародної енергетичної безпеки, сталого енергетичного та іншого розвитку.

Література

1. Методичні рекомендації з інтеграції гендерних підходів в систему підготовки фахівців для сектору безпеки і оборони України. / ООН Жінки Офіс Віце-прем'єр-міністра з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України. К., 2021.
2. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків: Закон України від 08.09.2005 № 2866-IV. Відомості Верховної Ради України. 2005. № 52. Ст.561.
3. Тлумачний термінологічний словник з конституційного права / кол. авт.; за заг. ред. Л. Р. Наливайко. Київ: Хай-Тек Прес, 2016. 628 с.
4. Камінська Н. В., Чернявський С. С., Перунова О. С. Засади розуміння гендеру та гендерної рівності : лекція. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2020. 20 с.
5. Енциклопедія міжнародного права : у 3 т. / редкол.: Ю.С. Шемшученко, В.Н. Денисов (співголови) та ін., ; Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. Т. 1. А—Д. К. : Академ періодика, 2014. 920 с.
6. Бестік М. Інтеграція гендерних аспектів у контроль над сектором безпеки з боку інститутів омбудсмена та національних правозахисних інститутів, Женева, 2014. 70 с.
7. Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>.
8. Тихомиров Д.О. Теоретико-правові засади державної політики в сфері безпеки: монографія. Київ: ФОП Маслаков, 2020. 346 с.

9. Остудімов Б.А. Конституційно-правові засади забезпечення енергетичної безпеки: дисертація на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – Право. Київ, 2023. 258 с.

10. Kaminska N., Ostudimov V. Energy security principles: Legal nature, classification and modernisation. *Scientific Journal of the National Academy of Internal Affairs*. 2023. Vol. 28, №1. P. 55-67. doi: 10.56215/naia-herald/1.2023.55

11. Камінська Н., Муза О., Демиденко В. Глобальна енергетична політика: проблеми концептуалізації та інституціоналізації. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023, №4. С.771–775. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-4/187>

12. Ostudimov V., Kaminska N. Energy monitoring and control in EU member states: legislative trends and institutional framework (Енергетичний моніторинг і контроль у державах-членах ЄС: тенденції законодавчого регулювання та інституційна основа). *Visegrad journal on human rights*. 2023. № 3. 84-90.

13. 17 Goals to Transform Our World. URL: <http://www.un.org/sustainabledevelopment/>

14. Роль НАТО в забезпеченні енергетичної безпеки та захисті енергетичної інфраструктури. Аналітична записка. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/nacionalna-bezpeka/rol-nato-v-zabezpechenni-energetichnoi-bezpeki-ta-zakhisti>

15. NATO Gender-Inclusive Language Manual Office of NATO Secretary General's Special Representative for Women, Peace and Security In cooperation with the International Staff Translation Service. URL: https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pictures/images_mfu/2021/5/pdf/210514-GIL-Manual-en.pdf

16. NATO WPS Team. NATO's work on Women, Peace and Security (WPS) is supported by women and men, civilian and military, throughout NATO's structures. URL: <https://www.globalwps.org/Team>

17. Georzi V., Romanova N. NATO/EAPC: gender equality as a constituent for the success of mission and operation. *Наше право*, 2018. №1. С. 27-32.

18. Словник та тезаурус EIGE. URL: <https://eige.europa.eu/thesaurus/terms/1198>

19. Інструкція щодо інтеграції гендерних підходів під час розроблення нормативно-правових актів: наказ Міністерства соціальної політики України від 7 лютого 2020 року № 86.

20. Романова Н.В., Камінська Н.В. Глобальна ціль сталого розвитку: досягнення гендерної рівності та надання рівних можливостей розвитку для чоловіків і жінок. *Стан дотримання прав людини в умовах сучасності: теоретичні та практичні аспекти: матеріали VIII Всеукраїн. науково-практичної конфер.* (м. Київ, 22 березня 2018 р.). Київ: НАВС, 2018. С. 321-329.

21. Warum die energiewende frauen braucht! why the energy transition needs women! URL: https://www.globalwomensnet.org/wp-content/uploads/2020/10/DM_1020_PV_BEE.pdf

22. Кодекс етики та гендерних принципів в енергетичній галузі України. <https://lhsi.org.ua/doc/%D0%9A%D0%BE%D0%B4%D0%B5%D0%BA%D1%81%20%D0%9F%D0%95%D0%9A.pdf>

23. Камінська Н.В. Демиденко В.О. Сталий енергетичний розвиток: міжнародні, конституційно-правові та доктринальні засади. *Європейські перспективи*. 2023. №3. С. 133-140. DOI 10.32782/EP.2023.3.17

References

1. *Metodychni rekomendatsii z intehratsii gendernykh pidkhodiv v systemu pidgotovky fakhivtsiv dlia sektoru bezpeky i oborony Ukrainy.* (2021) / OON Zhinky Ofis Vitse-premier-ministra z pytan yevropeiskoi ta yevroatlantychnoi intehratsii Ukrainy.

2. *Pro zabezpechennia rivnykh prav ta mozhlyvostei zhinok i cholovikiv* (2005): *Zakon Ukrainy № 2866-IV. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy, № 52. St.561.*

3. *Tlumachnyi terminolohichnyi slovnyk z konstytutsiinoho prava* (2016) / kol. avt.; za zah. red. L. R. Nalyvaiko. Kyiv: Khai-Tek Pres., 628 s.

4. Kaminska N. V., Cherniavskiy S. S., Perunova O. S. *Zasady rozuminnia henderu ta*

hendernoї rıvnosti : lektsiia. Kyiv : Nats. akad. vnutr. sprav, 2020. 20 s.

5. Entsyklopediia mizhnarodnoho prava (2014): u 3 t. / redkol.: Yu.S. Shemshuchenko, V.N. Denysov (spivholovy) ta in., ; In stytut derzhavy i prava im. V.M. Koretskoho NAN Ukrainy. T. 1. A—D. K. : Akadem periodyka. 920 s.

6. Bestik M. Intehratsiia gendernykh aspektiv u kontrol nad sektorom bezpeky z boku instytutiv ombudsmena ta natsionalnykh pravozakhysnykh instytutiv (2014). Zheneva, 70 s.

7. Pro natsionalnu bezpeku Ukrainy (2018): Zakon Ukrainy № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>.

8. Tykhomyrov D.O. (2020) Teoretyko-pravovi zasady derzhavnoi polityky v sferi bezpeky: monohrafiia. Kyiv: FOP Maslakov, 346 s.

9. Ostudimov B.A. (2023) Konstytutsiino-pravovi zasady zabezpechennia enerhetychnoi bezpeky: dysertatsiia na zdobuttia stupenia doktora filosofii za spetsialnistiu 081 – Pravo. Kyiv, 258 s.

10. Kaminska N., Ostudimov B. (2023). Energy security principles: Legal nature, classification and modernisation. Scientific Journal of the National Academy of Internal Affairs. Vol. 28, №1, 55-67. doi: 10.56215/naia-herald/1.2023.55

11. Kaminska N., Muza O., Demydenko V. (2023). Hlobalna enerhetychna polityka: problemy kontseptualizatsii ta instytutsionalizatsii. Yurydychnyi naukovi elektronnyi zhurnal. №4, 771–775. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-4/187>

12. Ostudimov B., Kaminska N. (2023). Energy monitoring and control in EU member states: legislative trends and institutional framework (Enerhetychni monitorynh i kontrol u derzhavakh-chlenakh YeS: tendentsii zakonodavchoho rehuliuвання ta instytutsiina osnova). Visegrad journal on human rights. № 3, 84-90.

13. 17 Goals to Transform Our World. URL: <http://www.un.org/sustainabledevelopment/>

14. Rol NATO v zabezpechenni enerhetychnoi bezpeky ta zakhysti enerhetychnoi infrastruktury. Analychna

zapyska. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/nacionalna-bezpeka/rol-nato-v-zabezpechenni-energetichnoi-bezpeki-ta-zakhysti>

15. NATO Gender-Inclusive Language Manual Office of NATO Secretary Generals Special Representative for Women, Peace and Security In cooperation with the International Staff Translation Service. URL: https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pictures/images_mfu/2021/5/pdf/210514-GIL-Manual_en.pdf

16. NATO WPS Team. NATO's work on Women, Peace and Security (WPS) is supported by women and men, civilian and military, throughout NATO's structures. URL: <https://www.globalwps.org/Team>

17. Georzi V., Romanova N. (2018). NATO/EAPC: gender equality as a constituent for the success of mission and operation. Nashe pravo, №1. S. 27-32.

18. Slovnyk ta tezaurus EIGE. URL: <https://eige.europa.eu/thesaurus/terms/1198>

19. Instruksiiia shchodo intehratsii gendernykh pidkhodiv pid chas rozroblennia normatyvno-pravovykh aktiv (2020): nakaz Ministerstva sotsialnoi polityky Ukrainy № 86.

20. Romanova N.V., Kaminska N.V. (2018). Hlobalna tsil staloho rozvytku: dosiahnennia hendernoї rıvnosti ta nadannia rıvnykh mozhlyvostei rozvytku dlia cholovikiv i zhinok. Stan dotrymannia prav liudyny v umovakh suchasnosti: teoretychni ta praktychni aspekty: materialy VIII Vseukrain. naukovo-praktychnoi konfer. Kyiv: NAVS, 321-329.

21. Warum die energiewende frauen braucht! why the energy transition needs women! URL: https://www.globalwomensnet.org/wp-content/uploads/2020/10/DM_1020_PV_BEE.pdf

22. Kodeks etyky ta hendernykh pryntsyypiv v enerhetychnii haluzi Ukrainy. <https://lhsi.org.ua/doc/%D0%9A%D0%BE%D0%B4%D0%B5%D0%BA%D1%81%20%D0%9F%D0%95%D0%9A.pdf>

23. Kaminska N.V. Demydenko V.O. (2023). Stalyi enerhetychni rozvytok: mizhnarodni, konstytutsiino-pravovi ta doktrynalni zasady. Yevropeiski perspektyvy. №3 S. 133-140. DOI 10.32782/EP.2023.3.17

ENSURING GENDER EQUALITY IN THE ENERGY SECTOR

The purpose of this article is to reveal the specifics of ensuring gender equality in the energy sector, taking into account Ukraine's fulfillment of international obligations and identifying priority directions for improving the legislative framework on this path.

The issue of gender equality in general, ensuring gender equality in the energy sector in particular, remains insufficiently studied. The analysis carried out allows us to emphasize the fact that an appropriate international legal basis has already been created for the implementation of standards and principles of gender equality in various spheres and directions of human life, cooperation between states and international organizations of universal, regional, supranational and local dimensions. First of all, considerable attention is paid to these aspects in the activities of the UN, NATO, the Council of Europe, the EU, and the participation of special international organizations in the energy sector (IAEA, IRENA, IEA, etc.) in these processes is natural. Significant results are being observed in the direction of ensuring gender equality in the energy sector on the way to the implementation of the Sustainable Development Goals. At the same time, the Russian-Ukrainian war caused significant damage to the energy infrastructure, which requires the accumulation of efforts of the Ukrainian authorities and international partners in the context of its restoration, the creation of effective guarantees of energy security, the promotion of the development of renewable energy sources, various forms of

international cooperation for sustainable energy development, overcoming energy poverty, energy crises, etc. Holding the aggressor states accountable for crimes committed in the researched area remains key

The activation of the European and Euro-Atlantic integration of Ukraine leads to the acceleration of the processes of implementation of international legal standards of gender equality, non-discrimination, barrier-freeness and inclusiveness in the energy sector. Therefore, the strengthening of the state's responsibility for the realization of human rights and freedoms, the improvement of the legislative framework and the effectiveness of the institutional mechanism in this area is obvious. It is considered necessary to develop the energy function of the modern state, including its external and internal manifestations, effective provision of the energy independence of the Ukrainian state, development of energy and gender culture, consideration of the gender component in the process of modernization of legislative reforms, law enforcement practices. In the end, Ukrainian and foreign scientists and experts still have many priority directions for studying the provision of gender equality in the energy sector, overcoming manifestations of gender inequality and their prevention, restoration of energy infrastructure, effectiveness of guarantees of energy security of Ukraine and international energy security, sustainable energy and other development.

Key words: gender, sex, gender equality, human rights, principle, security and defense sector, energy sector, international legal standards, international organizations, implementation, provision.